

www.puendee.com

นวนิยายไทย

ล่านารักคลองเจ้าสาย • เข็มพลอย

ลงพิมพ์ในนิตยสารสกุลไทย รายสัปดาห์ พ.ศ. ๒๕๕๘-๕๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : สำนักพิมพ์เพื่อนดี, ตุลาคม ๒๕๕๙

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

ภาพปก-ออกแบบ : ฟารุค สมัครไทย

ราคา : ๒๕๕ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

เข็มพลอย.

ล่านารักคลองเจ้าสาย.-กรุงเทพฯ : อักษรโสภณ, ๒๕๕๙.

๓๗๐ หน้า.

๑. นวนิยายไทย. I. ชื่อเรื่อง.

๘๙๕.๕๑๓

ISBN 978-974-253-571-1

เจ้าของ

ผู้อำนวยการสำนักพิมพ์

ผู้จัดการสำนักพิมพ์

บรรณาธิการสำนักพิมพ์

กองบรรณาธิการ

ศิลปกรรม

คอมพิวเตอร์

พิมพ์และจัดจำหน่าย

บริษัทอักษรโสภณ จำกัด

สันติ ส่งเสริมสวัสดิ์

สุดารัตน์ ส่งเสริมสวัสดิ์

รัชชณัฏ ตรีธรรมวุฒิกุล

ยศวดี เป็นประเสริฐ ดันติมา แซ่ตั้ง

สมยงค์ คงใจ สุหรรษา เสตรา

รจนา คงทน

สำนักพิมพ์เพื่อนดี ในเครือบริษัทอักษรโสภณ จำกัด

เลขที่ ๕๘ ซอยนภาศัพท์ (แยก ๕) ถนนสุขุมวิท ๓๖

แขวงคลองตัน เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๕๘-๕๘๕๗, ๐-๒๒๕๘-๕๘๖๑-๒

โทรสาร ๐-๒๒๕๘-๕๑๓๐

Homepage : <http://www.puendee.com>

<http://www.facebook.com/puendee>

คำนำ

สำนักพิมพ์เพื่อนดี

ชีวิตคนไทยผูกพันกับสายน้ำมาตั้งแต่อดีต เรื่องราวของ แม่หอม หญิงสาวที่เติบโตมากับคลองเจ้าสาย และพบรักกับ ฮ็อตโต หรือ คุณโต วิศวกรหนุ่มชาวเยอรมันผู้ถูกหล่อหลอมร้อยรัดไว้ด้วยลำนำแห่งลำน้ำนี้ ได้ถูกถ่ายทอดด้วยฝีมือของ เข็มพลอย นักเขียนมือรางวัล ผู้ซึ่งสำนักพิมพ์เพื่อนดีรู้สึกเป็นเกียรติเสมอในการจัดพิมพ์นวนิยายจากปลายปากกาของเธอ

ครั้งนี้ เข็มพลอย ใช้ข้อมูลประวัติศาสตร์ ช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๑ และข้อมูลจริงของห้าปี กริม แอนด์โก มาเป็นฉากและเหตุการณ์เดินเรื่อง ให้ตัวละครสำคัญอย่างแม่หอม คุณโต และคนอื่นๆ ได้มีชีวิตโลดแล่นอย่างมีสีสันในช่วงเวลาสำคัญนั้น

ข้อมูลหลากหลาย รวมทั้งความรู้ลึกที่มีต้องงานเขียนชิ้นสำคัญ อันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยกับชาวต่างชาติในช่วงเวลาหนึ่ง เข็มพลอย ได้กล่าวไว้ใน ‘จากใจผู้เขียน’ อย่างละเอียดชัดเจน ถึงความพยายามในการนำเสนอนวนิยายเรื่องนี้แล้ว

หนังสือเล่มต่างๆ บันทึก เอกสารสำคัญจากหลายทาง ได้ถูกคัดกรอง เลือกรวบรวมให้แสดงถึงความอ่อนไหว และมีมิติมากกว่าหนังสือประวัติศาสตร์ เพราะนวนิยายย่อมมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความบันเทิง และขับเคลื่อนอารมณ์ของผู้อ่านเป็นประการหนึ่งด้วย

ดังนั้นแม่หอม และคุณโต จึงตรึงหัวใจผู้อ่านด้วยลำนำชีวิตที่มีต่อคลองเจ้าสายแห่งนี้ ในบรรยากาศของครอบครัว สงคราม และสยามประเทศ ในรอยต่อแห่งการเปลี่ยนแปลงมากมาย แต่ยังคงไว้ด้วยรอยยิ้มอ่อนละมุนของความรักระหว่างหนุ่มสาว และศรัทธาต่อผืนแผ่นดินอันอุดมในอดีต ด้วยบทขับขานอันงดงามที่จับลงตีพิมพ์อย่างนัก

จากใจผู้เขียน

เข็มพลอย

‘ลำนารักคลองเจ้าสาย’ เป็นงานเขียนที่เข็มพลอยรู้สึกว่าจะช่วยขยายความกล้าและความสามารถในการเขียนนวนิยายของตนเองขึ้นอีกขั้นหนึ่ง เพราะเป็นงานเขียนที่มีพื้นหลังตกอยู่ในยุคสงครามโลกครั้งที่ ๑ และเป็นงานเขียนที่มีข้อมูลละเอียดมาก อีกทั้งยังมีคำราชาศัพท์ไม่น้อย ด้วยเหตุนี้ เข็มพลอยจึงตั้งสติทำงานอย่างพิถีพิถันเช่นทุกคราว โดยไม่ยอมประนีประนอมกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

แรงบันดาลใจสำหรับนวนิยายเรื่องนี้ มาจากการได้รับเกียรติให้เขียนประวัติของห้างบี.กริม แอนด์โก ที่ก่อตั้งมาแต่ปี ๑๘๗๘ โดยพ่อค้าชาวออสเตรีย นายแอร์วิน มีลเลอร์ (Erwin Mueller) และเภสัชกรชาวเยอรมัน นายแบร์นฮาร์ด กริม (Bernhard Grim) โดยนายแอร์วินได้เดินทางมาทำงานเป็นเสมียนให้กับห้างแห่งหนึ่งในบางกอก ด้วยสายตาแหลมคมเห็นการณ์ไกล เขาเชื่อว่าสยามมีความต้องการยาตะวันตก เพราะในบางกอกมีชนชั้นสูง พวกหัวนอก และฝรั่งอยู่หนาแน่น แต่ยังไม่มียาขายยาดี ๆ เลย จึงชักชวนสหายเภสัชกรมาลงทุนในบางกอก ตั้งร้านขายยา Siam Dispensary ขึ้นบนถนนเจริญกรุง ซอยโรงแรมโอเรียนเต็ล

เป็นโชคที่ ‘ร้านยาสยาม’ เจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว ด้วยความช่วยเหลือของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ เพราะพระองค์ทรงสนพระทัยเรื่องยา จึงเป็นเหตุให้ทรงสนิทสนมคุ้นเคยกับนายห้างกริมและนายห้างแอร์วิน ทรงนำยาเยอรมันเข้าทูลเกล้าฯ ถวายต่อราชสำนัก และเป็นที่ยินดียิ่ง จนได้รับพระราชทานเกียรติยศให้เป็น ‘ร้านยาหลวง’ ต่อมาภายในเวลาไม่นานนัก ได้ขยายตัวกลายเป็นห้างจำหน่ายสินค้าเยอรมัน อย่างที่สมัยนี้เรียกกันว่า ห้างสรรพสินค้า ห้างนี้เป็นห้างจำหน่ายสินค้าเยอรมันห้างแรกของสยาม ใช้ชื่อว่า ห้างบี.กริม แอนด์โก

ความสัมพันธ์ระหว่างนายห้างแอร์วิน และพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ยังผลให้พระองค์เจ้าสายฯ ทรงชักชวนให้ห้างบี.กริมเข้าถือหุ้นในโครงการชลประทานที่ใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมาในสยาม ท่ามกลางปัญหามากมายทั้งจากธรรมชาติ คนของรัฐ โจรผู้ร้าย เทคนิคการขุดคลอง และสงครามโลกครั้งที่ ๑ กระนั้น คลองเจ้าสายฯ หรือคลองรังสิต ยังคงยืนยงผ่านกาลเวลามาตราบเท่าทุกวันนี้ เพราะเป็นโครงการที่เจ้านายและพ่อค้าร่วมกันทำเพื่อบ้านเมือง โดยทำได้ดีที่สุดเท่าที่เทคนิคและปัจจัยต่างๆ จะอำนวยในเวลานั้น

เรื่องราวของคลองเจ้าสายคือข้อมูลมหาศาล ที่เต็มไปด้วยตัวเลขสถิติ เอกสารราชการ พระราชบัญญัติ ตารางรายชื่อและหมายกำหนดการ ข้อถกเถียงที่ค้นพบในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ แต่...ในฐานะนักเขียน ท่ามกลางห้องทุ่งห้องนาของทุ่งหลวง และสายน้ำเอื่อยเรื้อยของคลองเจ้าสาย เข็ม-พลอยพบความรัก พบตัวละคร เห็นการต่อสู้ของนายกองนา เห็นชีวิตที่สุขทุกข์ไปกับคลองเจ้าสาย และ...พบแม่หอมกับคุณโต

สิ่งแรกที่เข็มพลอยรีบทำคือขออนุญาตคุณฮาราลด์ ลิงค์ (Harald Link) ทายาทของห้างบี.กริม แอนด์โก คนปัจจุบัน เพื่อกล่าวถึงห้างบี.กริม ในนวนิยายเรื่องนี้ ขออนุญาตเขียนถึงบริษัทขุดคลองแลคูนาสยามอย่างละเอียด และขอนำตัวละครเข้ามาโลดแล่นในคลองเจ้าสาย และแจ้งว่าจะเขียนนวนิยายขึ้นเรื่องหนึ่ง โดยตั้งใจจะให้ผู้อ่านรับทราบถึงประวัติของการขุดคลองเจ้าสาย หรือคลองรังสิต ลึกซึ้งละเอียดมากไปกว่าที่ปรากฏอยู่ในหนังสือประวัติห้างบี.กริม

เมื่อลงมือเขียนจริง เข็มพลอยกลับพบว่าข้อมูลที่ว่ามากแล้วยังไม่พอเพียง ต้องออกค้นหากันขนานใหญ่เพื่อไขข้อข้องใจของตนเอง ดังนั้น นอกจากแหล่งข้อมูลเอกสารเบื้องต้นจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติแล้ว ยังมีข้อมูลจากหนังสือมากมายหลายหลาก เช่น

๑. บันทึกส่วนตัวของนายห้างต่างๆ ในครั้งนั้น และบันทึกของครอบครัวฝรั่งหลายครอบครัว

๒. Mgr. Pallegoix, *Description du Royaume Thai ou Siam*
แปลโดย สันต์ ท. โกมลบุตร, เล่าเรื่องกรุงสยาม กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ศรี-
ปัญญา ๒๕๔๙.

๓. Andreas Augustin and Andrew Williamson, *The Oriental
Bangkok, The Land of the White Elephant* ๒๐๑๓.

๔. W.S.W. Ruschenberger, M.D, *A Voyage Round the
World, during the years 1835*, volume 1, London: Dawsons of
Pall Mall, 1938

๕. พล.ร.ต. พระยาหาญกลางสมุทร “ประวัติการจับเรือเชลย เมื่อ
วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐” หนังสืออนุสรณ์งานศพของผู้เขียน หน้า
๑๓๓-๕

๖. นายพลเอก เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ ประวัติกระทรวงเกษตรา-
ธิการ (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร: ๒๔๙๔) ๑๒๖.

และยังมีข่าวมากมายบนหน้าหนังสือพิมพ์บางกอกไทม์ ซึ่งรายงานคำ
ให้สัมภาษณ์ของฝรั่งในสยาม และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในบางกอกกระยะนั้น ใน
ท้ายที่สุดนี้ ข้อมูลอันทรงคุณค่าเกี่ยวกับคลองรังสิต เข้มพลอยล้วนได้มาจาก
หนังสือ **ประวัติคลองรังสิต การพัฒนาที่ดินและผลกระทบต่อสังคม พ.ศ.
๒๔๓๑-๒๔๕๗** (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๓๐) ของดร.สุนทรี อาสะไวย์ ทั้งนี้
อาจารย์สุนทรีมีความยินดียิ่ง และยินยอมให้ใช้ข้อมูลในการนี้

ทั้งหมดนี้คือข้อมูลสำคัญสร้างความมั่นใจในการทำงานให้เข้มพลอย
นับแต่ต้นจนจบทีเดียว หากจะว่าง่ายก็คงง่ายเพราะมีข้อมูลมาก แต่มายาก
ที่สุดตรงจะทำอย่างไร ให้ข้อมูลนั้นกลายเป็นเรื่องรักสะเทือนอารมณ์ เป็น
เรื่องสมจริง และเรียกร้องความสนใจ เห็นใจ ชัดซึ้งใจ รวมถึงความกังวล
ใจจากผู้อ่านได้ ยากต่อมาก็คือจะสร้างตัวละครอย่างไรดี จึงครอบคลุมเนื้อหา
ที่ยากแสนจะได้ครบหมด เพราะนวนิยายเรื่องนี้มิได้เป็นชีวิตจริงของใครคนใด
คนหนึ่ง แต่ถูกสร้างให้เปี่ยมชีวิตอยู่ในส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ ดังนั้น

ตัวละครต้องโลดแล่นไปอย่างไรจึงไม่ผิดไปจากความจริงในประวัติศาสตร์ ไม่สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่ให้คนอ่านเข้าใจผิด และสุดท้ายยังต้องมีบทันเทิงแบบขำลึกๆ อยู่ในงานเขียนพอประมาณ อันเป็นความชอบส่วนตัวของเข้มพลอย

ด้วยเหตุนี้ตัวละครทุกตัวที่ถูกสร้างขึ้นมา จึงมีชีวิตกันแบบพอดีๆ รั้งกับสายน้ำในคลอง และสอดคล้องกับความเป็นอยู่ในครั้งกระนั้น

เมื่อเขียน ‘ลำนารักคลองเจ้าสาย’ จบลง และได้รับเกียรติตีพิมพ์บนหน้าสกุลไทย เข้มพลอยปลื้มมากที่ได้รับจดหมายหลายหลากอารมณ์จากผู้อ่าน ได้รับคำชื่นชมจากผู้อ่านที่พบหน้ากัน แอบดีใจอยู่เงียบๆ ว่าพอมีผู้อ่านชอบงานของเรา

หากนวนิยายเรื่องนี้จะมีความดีใจ เข้มพลอยขอยกให้แก่บุคคลที่พยายามทำคุณให้แก่บ้านเมือง แม้ว่าจะพบกับชะตาร้ายและวิบากกรรมมากมาย เพราะบ้านเมืองเรายังต้องการความเสียสละอีกมาก จากคนที่อาศัยอยู่บนแผ่นดินไทย และขอให้เราทุกคนตระหนักถึงความเลวร้ายของสงคราม เช่นที่เกิดกับตัวละครซึ่งเป็นสามัญชนคนธรรมดา เพื่อที่สังคมจะได้อยู่กันอย่างสันติไปนานๆ และหากมีที่ใดยังขาดตกบกพร่อง ยินดีขอรับไว้เป็นบทเรียนต่อไป

ลำนํารักคลองเจ้าสาย

เชื่อมพลอย

สยามประเทศ ได้รับคำกล่าวขานในหมู่นักเดินทางมาหลายร้อยปี ว่าเป็นเมืองอุดมด้วยเส้นทางน้ำทั้งใหญ่และเล็ก ซอกซอนอยู่ภายในแผ่นดินมากมาย ทางน้ำใหญ่เรียกกันว่าแม่น้ำ เส้นทางน้ำแตกสาขาออกมาเรียกขานว่า ‘คลอง’ มีทั้งคลองตามธรรมชาติและคลองขุดด้วยแรงงานมนุษย์

ประเพณีขุดคลองมีมาแต่ครั้งกรุงเก่า ชาวต่างชาติทั้งพ่อค้า นักแสวงโชค ตลอดจนมิชชันนารีที่เข้ามา พวกนี้ออกปากว่ากรุงศรีอยุธยาคือเวนิสนครแห่งบูรพาทิศ ด้วยเหตุว่าคลองคือหัวใจของการปกครอง พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์จึงมีพระบรมราชโองการให้เกณฑ์ไพร่พลขุดคลองขึ้นตามความจำเป็น เพื่อเป็นคูเมืองป้องกันข้าศึกศัตรู เพื่อเป็นเส้นทางยกทัพไปทำศึกสงคราม เพื่อเป็นเส้นทางส่งกำลังไปดูแลรักษาหัวเมืองและเมืองขึ้น ทั้งยังใช้เป็นเส้นทางให้เรือขึ้นล่องค้าขาย และเป็นทางสัญจรไปมาของราษฎร แต่ไม่สู้มีความสำคัญเพื่อการชักน้ำเข้านา เนื่องจากสยามยังพึ่งพาน้ำฝนเพื่อการทำนามากกว่า

เมื่อครั้งกรุงเก่า ผลประโยชน์จากการขุดคลองได้แก่ภาษีค่าผ่านคลอง ครั้นล่วงเข้ายุครัตนโกสินทร์ นับแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยินดีทำสัญญาทางพระราชไมตรีกับนานาประเทศตะวันตก การชักเก็บภาษีต้องเปลี่ยนไปอย่างรุนแรง ส่งผลให้การค้าขายตัวขึ้น ข้าวปลาอาหาร ตลอดจนสินแร่และของป่า มีราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ด้วยมีเรือมารับซื้อกันจนไม่พอขาย โดยเฉพาะข้าว ซึ่งกลายเป็นสินค้าส่งออกมีราคามาก การเพาะปลูกข้าวในสยามจึงขยายตัวกันจนไกลาหล ส่งผลให้เกิดความต้องการที่ดินใหม่ๆ สำหรับทำนา

ด้วยเหตุนี้เอง ที่ดินสองฟากฝั่งคลอง อันเป็นสิทธิ์ที่พระเจ้าแผ่นดินพระราชทานให้แก่ผู้ขอรับพระบรมราชานุญาตขุดคลอง ได้ก่อให้เกิดกระแส

เล่นที่ดินขึ้นในหมู่เจ้านายขุนน้ำขุนนาง ผู้มีอันจะกิน และพ่อค้าจีน ตลอดจนจนพวกมิชชันนารี เพราะรายได้สำคัญจากที่ดินคือค่าเช่าทำนาปลูกข้าว และราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นเมื่อเปลี่ยนมือ ดังนั้น เมื่อได้ยืนยันว่าการขุดคลองตรงไหน คนเหล่านั้นจะรีบไปขอรอกที่ดินเอาไว้นั้นที

ทุกวันนี้ พ่อค้าและขุนนางผู้มีทรัพย์และความสามารถ ต่างพากันยื่นเรื่องขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตเพื่อขุดคลอง เพื่อเปิดหน้าดินทำนาในทำเลใหม่ให้มากขึ้น เหตุตั้งนี้ส่งผลให้สยามปรากฏเศรษฐกิจใหม่ขึ้นหน้าตาโดยมีต้องมีรากเหง้าจากพระราชวงศ์ หากแต่มีรายได้มหาศาลจากการค้าขายและเก็งกำไรที่ดิน

คลอง จึงคือบันทึที่สำคัญของผู้คน และการค้าขายแห่งสยามประเทศตลอดมา

ยามเช้าตรู่ก่อนแดดแรง คลองจะเริ่มตื่นจากหลับใหลมารับใช้ผู้คนในทุ่งรังสิต เสียงหลายหลากเริ่มประสานซ้องขึ้น เสียงน้ำกระทบตลิ่งอย่างแสนคร้าน เสียงป่าวหว่ารอต่อกระซิกขณะนั่งซักผ้ากันแถวท่าหน้า เสียงคนในครัวได้ถุ่นบ้านส่งงานกันเป็นทอดๆ เสียงเด็กผู้ชายเจี้ยวจิววอลอยคอลเล่นน้ำอยู่กลางคลอง เสียงเรือขายของพายจ้างน้ำเบาๆ ออกมาจากคลองซอย มีกระทั่งเสียงด่าทอ และเสียงตะโกนหากันตามเรือนแพลอยมาแต่ไกล ทั้งหมดนั้นคือลำนำวงมโหฬาร ที่เกิดขึ้นในเส้นทางน้ำที่เรียกว่า ‘คลอง’

สรรพเสียงเหล่านั้น หอมไม่เคยมีเวลาพอจะหยุดฟัง หรือหากแม้นั่งอยู่ตรงทำนากลับไม่เคยได้ยิน จนวันที่มีบุรุษผู้หนึ่งก้าวเข้ามาในหัวใจ และความรักยิ่งผลให้หญิงสาวเริ่มได้ยินเสียงมากมายจากคลอง เสียงกระซิบของสายลมยามไล่ผีวน้ำ เสียงกุ่มปลากะโดดจ่อมแจ่ม เสียงหนุ่มสาวพลอดรักกันเงียบๆ ด้วยสายตา เป็นเสียงลำนำอ้อยส้อย...ลำนำรักคลองเจ้าสาย

นับแต่เยาว์วัยที่เรื่องเล่าจากสายน้ำและลำคลอง เป็นความทรงจำสำคัญตรึงอยู่ในใจหอมตลอดมา หญิงสาวอายุ ๑๗ ปี ผู้มีกิริยาสุขุมนิ่งเกินวัย เจ้าของผิวนวลคล้ำ รูปร่างแข็งแรงงดงามไม่แบบบางอ่อนแอ้น ผมสั้นเสยหน้าผากเผยชัดถึงใบหน้าจริงจัง และดวงตาคมจนออกจะดู

หอมจำเรื่องราวในอดีตได้มากมาย ทั้งจากความทรงจำของตนเอง และจากปากของคนรอบตัว แต่นั่นเป็นเพียงเรื่องราวที่ขาดตอนจากกัน ไม่มีความเชื่อมโยง จนกระทั่งสายน้ำนำพาให้เธอได้พบกับนายช่าง ผู้ควบคุมเครื่องจักรกลชุดคลองของบริษัทชุดคลองแลคูนาสยาม นาม Otto Kaymer ผู้ชอบตั้งคำถามที่ว่า ‘ทำไม’

ทำไมหอมจึงจำเรื่องคลองได้มากมาย

ทำไมหอมจึงย้ายมาอยู่ที่ทุ่งรังสิต

ทำไมหอมจึงต้องรับภาระในชีวิตจนออกจะเกินตัว

ทำไมขุนแควร์กซ์ล นายกองนาผู้สามารถจึงออกบวชไม่ยอมสึก

ทำไมแม่ของหอมจึงย้ายไปอยู่ที่เมืองมะละแหม่ง

ทำไม ทำไม และทำไม

คำถามว่า ‘ทำไม’ กลายเป็นตัวการสำคัญกระตุ้นให้หอมเริ่มร้อยเรียงเรื่องราวทุกช่วงในชีวิตเข้าด้วยกัน

* * *

ห้างจีนโน-สยาม ตั้งอยู่ในตึกขนาดสองชั้นสองห้องย่านปากคลองตลาด ชั้นล่างเป็นหน้าร้านจำหน่ายสินค้า มีผู้คนจอแจตลอดทั้งวัน ยิ่งตอนเช้าๆ เย็นๆ ลูกค้านั้นจนแทบไม่มีทางเดิน ตกบ่ายค่อยซาลง เพราะอากาศร้อนอบอ้าวจนไม่มีใครออกไปเดินนอกบ้าน จะว่าไปแล้วไม่มีใครอยากทำอะไรทั้งสิ้น

หนูหอม บุตรสาวคนเดียวของหลวงจีนผดุงกิจ กำลังนอนฟังพาบอยู่หลังบ้านบนชั้นสอง ฟังป่าวรับใช้ชื่อคำเล่าเรื่องคลองอย่างสนใจ เข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง แต่อยากรู้เพราะบิดามีสหายมาจับกลุ่มสนทนาเรื่องคลองอยู่เนืองๆ

...ระหว่างพุทธศักราช ๑๘๘๓ ถึง ๒๓๑๐ อันเป็นปีที่เสียกรุง มีพระบรมราชโองการให้เกณฑ์แรงงานชุดคลองไว้หลายสาย ทั้งคลองลัดแม่น้ำ คลองภายในเมือง คลองเชื่อมระหว่างแม่น้ำ และยังขุดลอกคลองอีกไม่น้อย

เช่น คลองสำโรงและคลองทับนาง ซึ่งเป็นคลองธรรมชาติมีมานานแล้ว โดยคลองสำโรงเชื่อมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาตะวันออกกับแม่น้ำบางปะกง คลองทับนางเป็นคลองแยกออกจากคลองสำโรงแล้วไหลลงสู่อ่าวสยาม ตกลงมาถึงรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ลำคลองตันขึ้นเรือใหญ่ผ่านไม่ได้ ต้องขุดลอกครั้งใหญ่จนกลายเป็นทางน้ำสำคัญเชื่อมกับเมืองตะนาวศรี

พุทธศักราช ๒๐๖๕ ขุดลอกคลองบางกอกใหญ่ ต่อมาพุทธศักราช ๒๐๗๗ พระไชยราชาธิราชมีพระบรมราชโองการให้ขุดคลองลัดกรุงเทพฯ ระหว่างคลองบางกอกใหญ่และคลองบางกอกน้อย เนื่องจากแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงนี้ตื้นเขินบ่อยนัก การขุดลอกระยะทาง ๗๕ เส้น ใช้เวลาราว ๒ ปีจึงแล้วเสร็จ แต่ภายหลังกระแสน้ำเปลี่ยนทิศทางพุ่งเข้าหาคลองลัด นานวันเข้า คลองลัดนี้จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยาไป

พุทธศักราช ๒๐๙๒ หลังขุดคลองลัดกรุงเทพฯ สำเร็จลงแล้ว มีพระบรมราชโองการให้ขุดคลองบางกรวย เพราะคาดกันว่าแม่น้ำเจ้าพระยาจะเปลี่ยนเส้นทาง และคลองบางกรวยจะช่วยระยะทางได้ แต่ไม่ปรากฏว่าแม่น้ำเปลี่ยนเส้นทางแต่อย่างใด ภายหลังในแผ่นดินสมเด็จพระเอกาทศรถ โปรดฯ ให้ขุดคลองเกร็ดใหญ่ขึ้นเมื่อพุทธศักราช ๒๑๕๐ ระยะทางทั้งสิ้น ๑๒๕ เส้น ใช้เวลาราวหนึ่งปี ซึ่งภายหลังได้กลายเป็นแม่น้ำสายหลักของแม่น้ำเจ้าพระยา และพุทธศักราช ๒๑๗๘ พระเจ้าอยู่หัวปราสาททองมีพระบรมราชโองการให้ขุดคลองลัดเมืองนนท์อีกเป็นระยะทาง ๑๒๕ เส้นเช่นกัน

ในรัชกาลเดียวกันนี้ ได้ขุดคลองอีกสายหนึ่ง คือ คลองมหาชัย เชื่อมระหว่างเมืองธนบุรีและสมุทรสาคร ยาวประมาณ ๒ โยชน์ ใช้แรงงานถึงราว ๓ แสนคน ตัวคลองส่วนบนกว้าง ๘ วา ส่วนล่าง ๕ วา แต่เมื่อพระเจ้าปราสาททองสวรรคตเมื่อพุทธศักราช ๒๑๙๙ นั้น ขุดคลองไปได้เพียง ๑๗๐ เส้น ตกมาถึงพุทธศักราช ๒๒๔๘ เริ่มขุดต่อแต่ไม่สำเร็จ จนมาถึงรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ทรงเกณฑ์แรงงานราว ๓ หมื่นคนขุดคลองจนแล้วเสร็จในพุทธศักราช ๒๒๖๕

หลังขุดคลองมหาชัยสำเร็จลงแล้ว ในปีเดียวกันนี้ยังมีพระบรมราช-

โครงการให้ขุดคลองอีกสายหนึ่ง เรียกว่าคลองลัดโพธิ์ เป็นการขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยาตรงปากลัด เพื่อย่นระยะทางจากกรุงศรีอยุธยาไปออกปากอ่าวได้ถึงหนึ่งโยชน์กว่า ซึ่งพระมหากษัตริย์แต่เดิมมาไม่ทรงโปรดให้ขุดคลองลัด ด้วยเกรงว่าข้าศึกจะยกทัพเข้ามาประชิดกรุงศรีอยุธยาได้เร็วเกินไป แต่เมื่อขุดคลองลัดโพธิ์แล้วเกิดผลตามมาที่คาดไม่ถึง เมื่อหน้าแล้งยามน้ำเหนือแห้ง น้ำเค็มจากทะเลจะหนุนเข้ามาในแผ่นดิน

นอกจากนี้ยังมีคลองคูเมืองอยุธยา ซึ่งขุดในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เพื่อไว้ป้องกันข้าศึก และหลังกอบกู้เอกราชจากพม่าเมื่อพุทธศักราช ๒๑๓๓ แล้ว สมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีพระบรมราชโองการให้ขยายคลองคูเมืองให้กว้างและลึกขึ้นไปอีก เพื่อความหนาแน่นในการรักษากรุง จึงมีคลองบางปลากดขึ้นอีกสายหนึ่ง เป็นคลองคูเมืองยาว ๒๕๐ เส้น

คลองเหล่านี้เป็นเพียงส่วนน้อยที่พระเจ้าแผ่นดินแต่โบราณมา มีพระบรมราชโองการให้ขุดขึ้น ยังมีคลองสายต่างๆ อีกมากที่เอกชนเป็นผู้ขอพระบรมราชานุญาตขุดขึ้น และคลองในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ แผ่นดินรัชกาลที่ ๓ ล้วนเกิดขึ้นเพื่อความสะดวกในการยกทัพออกศึกสงคราม เพื่อเป็นคูเมืองป้องกันศัตรู และเพื่อการสัญจรไปมาค้าขายเกือบทั้งสิ้น ที่ดินริมคลองแทบไม่มีผู้อยู่อาศัย เพราะประชาชนในสมัยกรุงศรีอยุธยาพากันอาศัยอยู่ริมแม่น้ำสายต่างๆ ที่สูงจากอยุธยาขึ้นไป ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มตอนบนของประเทศ และปลูกข้าวจำพวกนาลอยที่เป็นนาหว่านเสียส่วนใหญ่ ส่วนพื้นที่ตอนล่างลงมาจากกรุงศรีอยุธยาเป็นที่รกร้าง เนื่องจากมีน้ำขังตลอดปี จึงมีแต่ชาวประมงและพวกชาวสวนผลไม้เล็กๆ น้อยๆ

ที่ราบลุ่มดินดอนปากแม่น้ำในสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงมีความสำคัญน้อยมากต่อการทำนา...

“คำรู้เรื่องคลองได้อย่างไร ใครเล่าให้ฟัง”

“คุณตาของคุณหอมเจ้าคะ ท่านเป็นนายกองนา เวลากินเหล้าชอบเล่าเรื่องคลอง คำเลยจามา ยังอีกยาว...”

“อีคำ แม่หอม!!” เสียงเข้มเสียงหนึ่งดังแทรกขึ้นมาจนสะดุ้ง ทำเอาเด็กหญิงรีบลุกนั่งพับเพียบเรียบร้อย ก้มหน้าไม่กล้ามองผู้ที่มาถึง “มีคนเขาตามหาตัวนะ รีบไปที่ห้องคุณหลวงสิ”

นั่งตุ่น คนสนิทของเจ้สัวยัง เป็นหญิงแก่ตัวผอมดำเกร็ง กินหมากปากแดง ผมนสั้นทำยทอยสูงมีสีเงินมากกว่าสีดำ ผิวหนังเหี่ยวย่นเหมือนผ้ายับ เวลาค้าแล้วหนูหอมไม่กล้ามองหน้าแก่เอาเลย เพราะเชื่อสนิทใจว่าพอพระอาทิตย์ตก นั่งตุ่นจะกลายร่างเป็นปอบตัวย่น หล่อนเป็นปาวคนเดียวของแม่ยั้งที่เป็นคนไทย พุดไทยได้ นอกนั้นเป็นเจ๊กจากเมืองจีน พุดเสียงดังเอะอะเหมือนเกิดไฟไหม้ และหนูหอมฟังไม่เข้าใจแม้สักคำเดียว

คำสั่งของนั่งตุ่นส่งให้หนูหอมรีบวิ่งไปที่ห้องทำงานของบิดา ซึ่งตั้งอยู่หลังร้านค้าขาย ขณะป่าวเจ้าของเรื่องเล่าแสนสนุกรีบคลานพรวดๆ ออกไปจากที่นั่นเช่นกัน แต่ยั้งซ้ากว่าเสียงแหว

“อีคำ คราวนี้แหละมึงจะได้ไปให้พ้นหน้ากุเสียที ไปเล่านิทานของมึงกันให้สนุกที่บ้านนอกโน่น”

อีคำเป็นปาวที่เลี้ยงหนูหอมมาแต่เกิด ติดตามนางไม้สุนเมื่อครั้งออกเรือนมาจากสามโคก มาอยู่กับคุณหลวงจีนผดุงกิจหรือเจ้าแก้วม้าย่น คำพูดของนั่งตุ่นส่งให้อีคำต้องชะงักการคลานเข้า แล้วหันมานั่งยองๆ ซ้ำหน้าดำขึ้นว่า

“เออ ไปเสียที่แหละดี กูละเบือไ้อบ้านนี้เต็มประดา มีแต่คนชั่วทำตัวเป็นลิงหลอกเจ้า มึงแหละตัวดีอีหน้าเหี้ย!!”

“ซิชะ กูหน้าเหี้ยแต่มึงจะหน้ายงกะอีไ้ดีข้างเหี้ย!!! นี่เว้ย อีสุนมันเก็บผ้าเก็บของจะกลับบ้านแล้ว รีบไปเสียที่กูจะได้ทำบุญบั้งตั้งควาน ไ้อพวกลาวพวกมอญบ้านนอก เหม็นสาบ”

“ไปถึงสามโคกกูก็จะกรวดน้ำให้มึงด้วย อีตุ่น ซาติหน้าอย่าได้พบได้เจอ คนทรามคนชั่วแบบนี้ก็ เจ้าประคุณเอี้ย ไม้รู้ตัวกาลือะไรบันดาลให้ต้องมาอยู่ที่นี้เสียหลายปี ราศีหมองมัว หัวอกหัวใจร้อนรุ่มราวตกรอกอวจี”

“ไป ไป ไป กลับไปสำแดงโวหารที่ทุ่งรังสิต” นั่งตุ่นกระเทียบเท้าเดิน

เราๆ อีคำหัวเราะชอบใจเย้ยว่า

“กูละชั้น มึงไม่รู้ละซี้ว่านรกอเวจีอยู่ที่ไหน คนโง่ด้านอย่างมึงตายแล้ว คงหลงทางอยู่ในนรกนั่นแหละ อีควายจมปลัก” พุดจบลุกขึ้นยืนแล้วยื่นหน้า ออกไปนอกหน้าต่าง บ้วนน้ำหมากปริตไใหญ่ พร้อมกับหันมาส่งเสียง “ถุย!!” ก่อนจะเดินจากไปอย่างรวดเร็ว

* * *

หนูหอมเดินเข้าไปในห้องของบิดาอย่างไม่รู้เห็นรู้ได้ วันนี้ออกจะแปลกเพราะไม่มีใครอยู่แถวนี้เลย ปกติจะมีบ่าวบั้งบั้งยืนบั้งรอรับคำสั่งกันหลายคน ทั้งพวกบ่าวผู้ชายคอยวิ่งส่งใบบอกบั้ง คอยวิ่งไปหยิบสินค้ามาให้บั้ง และบ่าวหญิงวิ่งหาน้ำร้อน น้ำชา ขนมว่าง ตลอดจนผ้าเช็ดหน้าเย็นๆ คลายร้อน แต่วันนี้มีเพียงบ่าวประจำตัวบิดาเพียงคนเดียว กำลังยืนรออยู่หน้าห้อง พอเห็นบุตรสาวเข้าแก็เดินมา เขาค่อยเคาะประตูห้องอย่างเบามือพร้อม กับรายงานว่า

“คุณหอมมาแล้วขอรับ”

ประตูห้องเปิดผลั้วออกจนทุกคนตกใจ หนูหอมถอยหลังนิดหนึ่งก่อนจะเงยหน้ามอง แม่ตนเอง แม่สู่นริบวิ่งเข้ามาถอดลูกสาวแล้วร้องให้

“หอม เราจะกลับไปอยู่กับคุณตานะลูก เราจะไม่อยู่ที่นี้อีกแล้ว...”

ก่อนจะหันทำความเข้าใจหรือตอบว่าอะไร หนูหอมเห็นเงาสูงๆ ของบิดาเคลื่อนเข้ามา เสียงดุซึ่งซังก่ล่าวขึ้นว่า

“หอม เจ้าจะอยู่กับใคร จะอยู่กับพ่อที่นี่หรือจะไปกับแม่”

มารดารีบดึงตัวหอมเข้าไปกอดไว้แน่น ฟุ่พวยเสียงดังขึ้น

“ไม่ได้ ฉันจะต้องเอาลูกไปด้วย จะไม่ยอมให้อยู่ที่นี่หรือ ลูกก็คนฉัน จะเอาไปหมดทุกคน อยู่ที่นี่จะกลายเป็นซี้ครอกของแม่ยิ่งกับแม่พวง แถ้แถ้ ไม่มีหนทางจะดูแลลูกฉันได้หรือ ใครมาข่มเหงก็ไม่ว่า ถ้าแถ้แถ้ไม่ให้ฉันเอาลูกไปด้วย ฉันจะฆ่าตัวตายเสียตรงนี้แหละ คอยดูเถอะ”

คุณหลวงถอนใจเฮือกใหญ่ ไม่รู้จะดูแลเรื่องระหว่างเมียได้อย่างไร เป็นพ่อค้ายังไม่ยุ่งยากใจเท่ากับเรื่องหลังบ้าน ที่แม่สู่นพุดนั้นไม่คิดเลย การทำมา

ค้าขายกินเอาเวลาของเขาไปหมด แล้วไหนจะยังเรื่องซุกคลองอีก จะหาเวลาไปดูแลลูกได้อย่างไร ร่างผอมสูงยี่นั้งอยู่ครูใหญ่ มองหน้าลูกสาวคนเดียวอย่างอาวรณ์เพราะเป็นลูกที่รักที่สุด กระนั้น เขารู้ดีว่าไม่มีวันที่แม่สุนัขจะยอมปล่อยหนูหอมไว้ในบ้านนี้แน่นอน

คุณหลวงก้มลงดั่งตัวเด็กหญิงวัย ๘ ขวบจากอกแม่เบาๆ หนูหอมกำลังจะโตเป็นสาวแล้ว ผิวพรรณหมดจดสะอาดสะอ้าน ไม่คล้ำอย่างมอญและไม่เผือดอย่างจีน คิ้วคมตาโตฉายแววเอาเรื่อง จากกันครั้งนี้จะได้พบกันเมื่อไรยังไม่รู้ ถอนใจอีกเฮือกแล้ว คุณหลวงจึงขอประนีประนอมกับเสียอย่างพอค่า

“แม่สุนัข ฉันจะปลูกเรือนหลังเล็กให้ต่างหากที่ริมน้ำ แม่สุนัขกับลูกจะได้อยู่กันตามลำพังไม่ต้องขึ้นมาที่ตึก ตกลงไหม ขอแต่แม่สุนัขอย่าเอาลูกไปเลย”

“ไม่” เสียงตอบมาทันควัน “ฉันจะกลับทุ่งหลวง อยู่ริมน้ำก็เชื่อว่าจะไม่ถูกระราน แม่ยังคุมเงิน แม่พวงคุมร้าน ฉันทำอะไรไม่ได้เลยอยู่ไปมีแต่โดนโขกสับ เงินซื้ออาหารแม่ยังเจียดมาให้จนแทบไม่พอกิน ฉันดูแลครัวใหญ่ต้องทำอาหารอย่างเจียมเต็มทน บ่าวไพร่กันดำนิทาหาว่าฉันตอดเงินเถ่าแก่ใส่กำปั้นตัวเอง จนฉันไม่กล้าสวมสร้อยนุ่งผ้าไหมเลย ข้างแม่พวงห้ามไม่ให้บ่าวมาช่วยงานในครัว มีแต่บ่าวที่ตามฉันมาจากสามโคก งานการขัดสนเต็มประดา ฉันอยู่ไม่ได้หรอก”

ดวงตาแม่สุนัขทอประกายเด็ดขาด บอกชัดว่าวันนี้ไม่มีถอยหลังอีกแล้ว คุณหลวงยังคงจูงมือลูกสาวไว้แน่น ต่อรองว่า

“ถ้าเช่นนั้นแม่สุนัขไม่ต้องทำอะไร อยู่ริบใช้ฉันกับเลี้ยงลูกเท่านั้นเป็นพอ”

“เถ่าแก่จะให้ฉันอยู่อย่างไร เงินเลี้ยงลูกฉันก็ไม่มี เพราะเถ่าแก่ให้แม่ยังดูแล เงินส่วนของฉันแม่ยังเก็บหมด จะขอตอดตากหน้าไปให้ดำเจ็บบๆ ถ้าวันนี้ฉันไม่ได้ออกจากบ้านนี้ฉันจะไม่อยู่ให้อายคน”

คุณหลวงยี่นั้งอิงกับความจริงที่ได้ยิน กระนั้น เขาตระหนักดีว่าไม่อาจ

จะดึงเอาเรื่องเงินมาจากมือแม่ยังได้ เพราะจะเสียการปกครองและเสียหายต่อฐานะของเมียหลวง ลมอ่อนจัดโชยกลั่นดินแม่น้ำหน้าแล้งเข้ามา คุณหลวงมองไปทางหน้าต่างพบว่าบ้ายคล้อยแล้ว

“วันนี้แม่สุนคงไปทุ่งหลวงไม่ทัน ทางมันไกลมันร้างเกรงว่าลูกจะลำบาก ค้างอีกสักคืนเถอะ พรุ่งนี้ค่อยไปแต่เช้า” ผัวท้วงด้วยความเป็นห่วงลูกเมีย ทั้งยังหวังว่าอาจบางที พรุ่งนี้แม่สุนจะอารมณ์ดีขึ้นจนเปลี่ยนใจ

“ไม่ ฉันจะไปวันนี้แหละ จะมีเดจะคำก็จะไป”

พูดจบกระซอกมือลูกสาวแล้วเดินออกจากห้องอย่างรวดเร็ว คุณหลวงทำท่าฮึดฮัดขัดใจแล้วรีบตะโกนอะอะออกคำสั่งแก่บ่าวว่า

“เฮ้ย อ้ายทิง อ้ายก้อน พาคนตามไปส่งลูกเมียกูให้ถึงบ้านท่านขุน เอาमितเอาปิ่นไปให้ครบ ไปส่งให้ถึงมือพ่อตากู ให้เห็นกับตาด้วยว่าถึงบ้านท่านขุนแล้ว ไอ้โพน เตี้ยวมึงรีบจัดของไปให้เต็มสองลำเรือ เรียนคุณนายว่าของฝากจากกู หากมีเวลาเมื่อใดจะรีบไปคุยด้วยทันที”

บ่าวที่ลูกเรียกใช้รีบกุ๊กจ๊อออกไป ทั้งที่อยากจะอยู่โพนทนาเรื่องสนุกกับอีพวกในครัวเต็มประดา แต่วันนี้ต้องไปทุ่งหลวงรังสิตก่อน กว่าจะได้กลับคงอีกสองวัน ใจยังหวั่นๆ ว่าคืนนี้จะทำอย่างไรกัน มีข่าวว่าระยะนี้โจรที่นั่นชุมยิ่งกะยุงป่า ยกมากันที่เป็นสิบ อาวุธครบมือและตีฟันไม่เลือก จำต้องพาสมัครพรรคพวกไปกันหลายลำเรือหน่อย

“เฮ้ย อ้ายพวกใต้ถุน ถ้าแกให้ไปบ้านท่านขุนเดี๋ยวนี้ เหน็บพรา้พาอาวุธไปด้วย” อ้ายทิง หัวหน้าหมู่ฝ่ายดูแลความปลอดภัยตะโกนสั่งงาน

“จะคำแล้วอีแบบนี้ไปมีดกลางทางแน่”

“ไหวหรือพี่ทิง คนทางนั้นมีแต่โจร”

“บ้านเจ้าพระยามันยังปล้นเลย” ลูกน้องท้วงขึ้นอึ้งคะหนึ่ง

“ถ้ากลัวก็ไม่ต้องไป” ลูกพี่เขี่ย ไอ้ที่รื้อรอกันอยู่จึงรีบตีหน้าซึ่งขยับหยักรั้ง แล้ววิ่งเข้าหีบ ‘ของ’ กันอย่างว่องไว ทั้งผ้าประเจียด ตะกรุด พระเครื่อง และยันต์บริกรรมขอพระพุทธรูปคุณกันอย่างเร็วแล้วรีบลงเรือ

“ไม่น่าเลย อยู่ในกรุงเทพฯ คิดจะกลับทุ่งรังสิต” บ่าวบ่นกันฮึม

“หอบลูกเล็กเด็กหญิงไปด้วย ไม่ดูฤกษ์พานาทีกันด้วย เย็นค้ำแล้ว
ประเดี๋ยวคงได้จะกันเลือดสาด”

“อยู่ที่นี้ก็ลำบาก...ลำบากใจ”

๒

คริสต์ศักราช ๑๘๘๙ เป็นปีที่ชีวิตของ Otto Kaymer ผันแปรไปอย่างคาดไม่ถึง เพราะแม้จะเตรียมตัวสำหรับการออก Grand Tour ไว้พร้อมแล้ว แต่การมาถึงของสหราชอาณาจักรหนึ่งของบิดา ได้ดึงเขาให้จากยุโรปไปไกลแสนไกล เพื่อพบกับชีวิตที่ไม่เคยแม้แต่จะฝันถึง

สยาม สายน้ำ ความรักและ...ชะตากรรม

ครอบครัวโคเมอร์ เป็นเจ้าของกิจการเครื่องจักรกลรายใหญ่ในฮัมบวร์ก การค้าของบริษัทไม่เพียงครอบคลุมทั่วยุโรป แต่ยังไกลไปถึงอาณานิคมในหลายทวีปด้วย และแม้จะมีได้สืบสายสาแหรกมาจากราชวงศ์ใดๆ แต่ความร่ำรวยของมิสเตอร์โคเมอร์ ได้สร้างความนับถือให้เกิดขึ้นแก่ผู้คนส่วนใหญ่ ทว่า...นอกจากกิริยาพินอบพิเทา และสายตาประจบประแจงที่มีให้แก่พ่อค้าแล้ว ยังมีเสียงนินทาถึงความเป็นเศรษฐีใหม่ของเขาด้วย ใช้ Bourgeoisies!! คนรวยที่ไร้รากเหง้า และห่างไกลมารยาทสังคมชั้นสูง พวกเขาคือชนที่อยู่ตรงกลางระหว่างขุนนางศักดินา และผู้รับใช้ไพร่แรงงานชาวอนาชาวีไร

พวกเขาคือ ‘ชนชั้นกลาง’ ที่น่ารังเกียจและน่าขบขันแต่ยากจะปฏิเสธ เพราะชนชั้นนี้มีสิ่งๆ ที่ทุกคนปรารถนา

เงินและอำนาจต่อรอง!!

อ็อดโต บุตรชายคนที่สามของมิสเตอร์โคเมอร์ เป็นชายหนุ่มหน้าตาคมคาย อายุ ๒๑ ปี ผู้เพิ่งจบการศึกษาจากวิทยาลัย และกำลังจะออกตระเวนดูโลกครั้งใหญ่ เช่นพวกบุตรขุนนางผู้ดีตลอดจนพ่อค้ามีฐานะ เป็นการเดินทางไปพบเห็นศิลปวิทยาการใหม่ๆ ชมงานศิลป์ชั้นเลิศอันแห่งยุคสมัย เข้านั่งในโรงละครเอกของยุโรปเพื่อชมละครรื่องรอบปฐมทัศน์ ระดับ World Premiere และเก็บเกี่ยวความรู้สึกมากมายจากการเดินทางนั้น อันจะยังประโยชน์ต่ออนาคตของตนและชาติ แต่...นั่นคือหลักการในอุดมคติ

ในความเป็นจริงแล้ว พวกกุลบุตรทั้งหลายมักใช้ชีวิตสำส่อนไปกับสุรา และผู้หญิง โอ้อวดจับจ่ายสินค้าราคาแพง ใช้ชีวิตฟุ่มเฟือยไร้แก่นสารตาม โรงแรมหรูในเมืองสำคัญของโลก อย่าง Budapest, St.Petersburg, Paris, Vienna, London และอาจข้ามไปถึง New York สุดท้ายหลายคนกลายเป็นผีพนัน และคนหลอกลวง

‘ชีวิต’ ที่แท้จริงของอ็อตโต ไคเมอร์ ถูกลิขิตให้เริ่มขึ้นในบ่ายวันหนึ่งของฤดูใบไม้ร่วง เมื่อบิดาเรียกตัวเข้าไปพบในห้องทำงาน ซึ่งเป็นห้องขนาดใหญ่อัดแน่นด้วยงานศิลปะราคาแพง ทั้งภาพวาดฝีมือจิตรกรแถวหน้าในยุโรป รูปแกะสลักหินอ่อนเก่าแก่จากอิตาลี พรหมแขวนเปอร์เซีย โคมระย้าเซคโก แจกันจีน และอีกมากมายสุดจระไน จนดูราวโกดังเก็บสินค้าราคาแพงจากทั่วโลก ซึ่งทั้งหมดนี้มีสเตอริโอไคเมอร์นำมาตกแต่งไว้ เพื่ออวดความร่ำรวยอย่างไม่ค่อยมีรสนิยมมากนัก อีกทั้งงานเหล่านั้นไม่มีชิ้นใดแสดงถึงศรัทธาในพระเจ้าเลย ไม่มีพระแม่มา리아ผู้บริสุทธิ์ ไม่มีพระบุตรผู้ไถ่บาปแก่มนุษย์ และไม่มีภาพวันสิ้นโลกไว้คอยเตือนสติถึงบาปของการค้าขายหากำไรเอาเปรียบเพื่อนมนุษย์ในโลกนี้

ตรงกันข้าม ผนังหลังโต๊ะทำงานตัวใหญ่ มีภาพตัวเขาเองและครอบครัวประดับอยู่อย่างโดดเด่น

“อา อ็อตโต มารู้อีกกับคู่ค้าคนสำคัญของเราเสี่ยลี แฮร์แอร์วิน มีลเลอร์ เขาเป็นถึงขุนนางระดับสูงของสยามประเทศทีเดียว มีกิจการค้ามากมายรวมทั้งกิจการขุดคลองด้วย” บิดาแนะนำตัวอาคันตุกะอย่างว่องไวและกันเอง

Herr Erwin Mueller สุภาพบุรุษบุคลิกดีในวัยสี่สิบห้า ร่างท้วมพอมีส่างราศีไม่ถึงกับอ้วน และดวงตาคมกล้าฉลาดเฉลียว ชายหนุ่มมีรีย่นมือให้กับสุภาพบุรุษผิวคล้ำอย่างคล่องแคล่ว

“กระผมชื่อ อ็อตโต ไคเมอร์ เป็นบุตรชายคนที่สามของคุณพ่อขอรับ เพิ่งสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยวิศวกรรมด้านการขุดคลอง และกำลังจะออกเดินทางหาประสบการณ์ในเร็ววัน ยินดีอย่างยิ่งที่ได้รู้จักท่านขอรับ”

อาคันตุกะหัวเราะอย่างสบอารมณ์ เขามีท่าทางสบายไม่เคร่งครัดอย่างคนเยอรมัน อีกทั้งมีรอยยิ้มบนใบหน้าเสมอจนชายหนุ่มแปลกใจ ออดคิดไม่ได้ว่าสุภาพบุรุษท่านนี้คงพบเห็นบางสิ่งน่าขัน หรือน่าเย้ยหยันในห้องแห่งนี้ อาจเพราะห้องนี้มิได้เป็นห้องทรงคลาสสิกที่มีเสาลังการ และม่านไหมยาวหนาหนักสีเข้ม...

“แฮร์โคมเมอร์ ท่านเป็นคนมีบุญจึงมีบุตรชายเช่นนี้ เขาเป็นคนหนุ่มน่าสนใจและมีการศึกษาดี ชาติที่แล้วคุณคงได้กระทำความดีไว้มาก” ทั้งบิดาและบุตรชายมองหน้ากันเล็กน้อย เมื่อได้ยินอาคันตุกะกล่าวถึง ‘ชาติที่แล้ว’ และ ‘กรรมดี’ ซึ่งนั่นส่งผลให้คนพูดต้องระเบิดเสียงหัวเราะออกมา “โปรดให้อภัยผมด้วย ยี่สิบห้าปีในสยาม หล่อหลอมจนผมกลายเป็นคนไทยไปแล้ว พวกเขาเชื่อว่าสิ่งดีๆ ที่คุณมีในชีวิตนี้ เป็นผลจากการทำดีมาก่อนในชีวิตก่อนหน้านั้น Karma นั่นคือเรื่องชาติก่อนและกรรมดี ในทางตรงกันข้าม หากคุณมีชีวิตที่เลวร้ายในชาตินี้ นั่นหมายถึงว่าชาติก่อนคุณเป็นคนไม่ดี ได้ทำบาปไว้มาก”

“น่าสนใจ แฮร์แอร์วิน ถ้าเช่นนั้นชาติที่แล้วคุณคงได้ทำความดีไว้มาก ชีวิตนี้คุณจึงได้รับแต่สิ่งดีๆ อ้อโต เจ้าคงไม่รู้ว่าแอร์วินเป็นบุคคลผู้มีชื่อเสียงในสยาม แม้แต่กษัตริย์ยังทรงรู้จักเขา และพระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เขาด้วย”

“นั่นเพราะผมมีการค้ากับราชสำนัก และเราสามารถสนองพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์ได้อย่างดียิ่ง หลังการเฉลิมฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปีของกรุงรัตนโกสินทร์ ผมจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นคุณหลวง ในปี ๑๘๘๘ และต่อมาในปี ๑๘๙๖ ผมได้รับเลื่อนขึ้นเป็นพระปฏิบัติราชการประสาธน์ ผมคิดว่านั่นคือความฉลาดของพระมหากษัตริย์ เพราะบรรดาศักดิ์นั้นเตือนให้เราจงรักภักดีต่อสยามและราชวงศ์เสมอ”

แฮร์แอร์วินอธิบายถึงฐานะของเขาในสยามก่อนข้างละเอียดย และอ้อโตคิดว่านั่นเป็นวิธียืนยันความน่าเชื่อถือของเขา กระนั้น ชายหนุ่มยังคงบอกตัวเองว่า ทุกวันนี้ ยุโรปเต็มไปด้วยคนหลอกหลวง ผู้อ้างว่าตนมีสายสัมพันธ์

อันแนบแน่นกับราชวงศ์ในตะวันออก พวกมหาราชาหรือจักรพรรดิอะไรทำนองนั้น

“ข้างเป็นประเทศที่น่าสนใจ” บิดาของเขาเปรย

“แน่นอน คุณไคเมอร์ และผมยังเห็นว่าหากอ็อตโตได้ไปทำงานที่นั่น จะมีความสุขและอนาคตที่ดี” เขาหันไปมองหน้าชายหนุ่ม “เรากำลังดำเนินโครงการใหญ่มากขึ้นหนึ่ง นั่นคือระบบชลประทานขนาดใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมาในสยาม และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทีเดียว บริษัทของเราได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ขุดคลองขึ้นมากมาย ในลุ่มน้ำกว้างใหญ่ทางภาคกลางของประเทศ เพื่อให้การปลูกข้าวขยายตัวทันต่อการส่งออก และผมเห็นว่าคุณจะได้ประสบการณ์ที่ดีที่สุดในชีวิต”

ห้องทั้งห้องเงียบบริบ คำชวนของมิสเตอร์แอร์วินราวกับข้อเสนอจากสวรรค์ งานขุดคลองและสยาม จะมีอะไรเหมาะเจาะไปกว่านี้อีก คลอง!!

“ขอบพระคุณขอรับ เป็นข่าวที่น่าตื่นเต้นจริงๆ” ชายหนุ่มเสียงสั่นด้วยความตื่นเต้น สยามประเทศ โลกตะวันออก และการขุดคลองซึ่งตรงกับวิชาที่เขาศึกษามา

“หนุ่มน้อย เธอต้องมีใจของนักผจญภัยจึงรับงานนี้ได้ เพราะไม่เพียงว่าต้องเดินทางไปทำงานในดินแดนห่างไกลล้าหลัง แต่เมื่อไปถึงแล้ว เธอยังต้องไปทำงานในป่ารกเต็มไปด้วยภัยจากธรรมชาติ แต่ฉันบอกได้เลยว่า ชีวิตของเธอจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป เธอจะได้ประสบการณ์ยอดเยี่ยมที่สุดในชีวิต และอาจจะได้รับยศถาบรรดาศักดิ์ด้วย นอกจากรายได้งดงามจากการขายเครื่องจักรกลขุดคลองให้บริษัทของเราในสยาม บริษัทของแฮร์โคมเมอร์จะได้รับประวัติการค้ำอันยิ่งใหญ่”

การสนทนานั้นแต่่นั้น คือเรื่องราวอันโลดโผนจากปากสุภาพบุรุษพ่อค้าผู้สร้างตัวขึ้นด้วยกิจการค้าในสยาม และทั้งหมดนั้น ส่งให้บทสนทนาที่โต๊ะอาหารค่ำคืนนี้ของครอบครัวไคเมอร์มีรสชาติดีกว่าทุกวัน จนมิสซิสไคเมอร์และบุตรธิดาทั้ง ๘ แทบไม่ได้แตะต้องอาหารเลย

พวกโคเมอร์มิได้เคร่งครัดกับมารยาทบนโต๊ะอาหาร เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยากเกินไป หากจะต้องรอจนรับประทานอิ่ม ก่อนจะย้ายไปสนทนากันในห้องดื่มกาแฟหลังอาหารเช่นพวกผู้ดี

“สยามอยู่ที่ไหนกัน” มิสซิสโคเมอร์ถามขึ้นขณะมีช้อนชุปอยู่ในมือขวา

“ที่รัก คุณจำได้ไหม เมื่อสองปีก่อนมีพระมหากษัตริย์จากสยามเสด็จมายุโรป พระองค์เป็นสุภาพบุรุษผู้ที่มีนवलสุภาพ และตรีภาษาอังกฤษได้ผมคิดว่าท่านได้เสด็จประพาสยุโรปทั้งหมดรวมแล้วราว ๑๐ ชาติ”

“อ้อ สุภาพบุรุษท่านนั่นเอง แล้วแฮร์เออร์วินเล่า เขาคือใคร”

“เออร์วิน มีลเลอร์เป็นชาวเวียนนา เรารู้จักกันมาราว ๑๐ ปีแล้วโดยผ่านคำสั่งซื้อสินค้า ผมคิดว่านั่นคือปีแรกๆ ที่เขาลงทุนชุดคลอง และเริ่มถามถึงเครื่องจักรกลใช้แทนแรงงานคน จากนั้นบริษัทของเขาเริ่มส่งสินค้าของเขาไปทดลองใช้ แต่พบว่าไม่ค่อยได้ผลกับที่ดินในสยาม”

“แล้วหากอ็อตโตไปสยาม เขาจะทำงานได้หรือคะ”

“ไม่มีอะไรเสียหายนี้ที่รัก หากไม่มีงานเหมาะสมให้ทำ อ็อตโตจะได้เดินทางต่อไปที่อื่น นับเป็นโชคดีเมื่อผมรู้จักกับเออร์วิน หาไม่ ผมคงคิดว่าเขาเป็นพวกหลงโลก เพราะชีวิตของเขาในสยามดีเกินไป เกินกว่าจะเป็นเรื่องจริง”

“คุณบอกว่าเขาเป็นชาวเวียนนา แล้วบรรพบุรุษของเขาคือใครกัน”

“เออร์วินเป็นบุตรชายของ ดร.อดอล์ฟ มีลเลอร์ นักกฎหมายผู้มีชื่อเสียงในกรุงเวียนนา มีหน้าที่ดูแลปัญหาด้านกฎหมายให้กับราชสำนักออสเตรียและฮังการี แต่ตัวเออร์วินเองเป็นคนความรู้ไม่สูงนัก เนื่องจากออกไปค้าขายต่างถิ่นตั้งแต่วัยอายุน้อย แรกทีเดียวเขาเดินทางจากเวียนนาไปทำงานเป็นเสมียนที่ฮัมบวร์ก เมื่อตอนอายุ ๑๗ ปี”

“อายุไม่น้อยแล้วละ คุณเริ่มทำงานที่ท่าเรือตั้งแต่อายุ ๑๔ เท่านั้นเอง” ภรรยากล่าวอย่างชื่นชม แล้วตักชุปอีกช้อนเข้าปาก ขณะมิสเตอร์โคเมอร์โบกมือซ้ายที่ยังถือส้อมมีก้อนเนื้อติดอยู่

“ไม่เหมือนกัน พ่อแม่เขาเป็นผู้ดี เป็นชนชั้นสูง และอยากให้ลูกสืบ-

ทอดภารกิจของครอบครัว ด้วยการเป็นนักกฎหมายให้กับจักรวรรดิแห่งนั้น เขาบอกผมว่าพ่อเขาโกรธมาก ส่วนแม่เสียใจมาก แต่นั่นคือการตัดสินใจอันกล้าหาญ ไม่นานจากนั้นห้างในฮัมบวร์กส่งเขาไปทำงานที่สยาม และไม่ช้าเขาลาออกจากห้างแห่งนั้นเพื่อเปิดกิจการร้านขายยาของตัวเองขึ้นในเมืองบางกอก เขาบอกว่าร้านยาของเขามีชื่อเสียงมาก เพราะมีเภสัชกรเยอรมันประจำร้าน และยาของพวกเขามีประสิทธิภาพดียิ่ง จนเป็นที่ไว้วางใจของราชสำนักสยาม คนสยามเรียกร้านยาของเขาว่าร้านยาหลวงทีเดียว”

“ร้านนั้นต้องมีกิจการดีอย่างแน่นอน”

“ไม่สงสัยเลย แต่เรามีได้หยุดเพียงนั้น เกือบสองปีให้หลัง เขาขายกิจการร้านยาให้กลายเป็นห้างจำหน่ายสินค้าจากยุโรป ตั้งชื่อตามหุ้นส่วนของเขาผู้เป็นเภสัชกรชาวเยอรมัน ว่าห้างบี.กริม เพราะหุ้นส่วนของเขาคือ Herr Bernhard Grim ห้างนั้นขายสินค้ามากมายหลายหลาก และต่อมาไม่นานห้างบี.กริม ได้รับแต่งตั้งให้เป็นห้างจำหน่ายสินค้าให้แก่ทางราชสำนักด้วย เขาขายส่งสินค้าจำนวนมากให้แก่ทางการสยามและราชสำนัก เป็นร้านที่เราเรียกกันว่า By Appointment ที่เดียว ในจำนวนนี้มีทั้งสินค้าเครื่องจักรกลอาวุธ จนถึงสินค้าตกแต่งวัง เครื่องเรือน เครื่องแก้วพอร์ซเลน และอัญมณี”

“โอ ช่างน่าอัศจรรย์จริงๆ”

“และสิบปีหลังนี้เองที่เขาเริ่มหันมาลงทุนในกิจการระดับใหญ่ การขาดคล่อง”

* * *

หอมไม่เคยย้อนคิดจริงจังว่าทำไมแม่ พี่ๆ และตัวเองรวมทั้งคำ จึงได้มาอยู่กับคุณตาคุณยายที่บ้านในทุ่งรังสิต จำได้เพียงรางๆ ถึงคืนที่ฉุกฉุกหลลงเรือกันมา และนับแต่นั้นโลกของเธอทั้งสนุกและปลอดภัยกว่าบ้านตึกในปากคลองตลาดมากมายนัก แต่วันนี้เองที่หอมค่อยๆ ครุ่นคำนึงถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว... หากจะนับว่าคนที่บ้านปากคลองเป็นคนในครอบครัว

นอกจากพ่อที่รักเธอมากแล้ว หอมไม่เคยรู้สึกว่าคุณตาบ้านปากคลอง-

ตลาดเป็นครอบครัวของตน เพราะที่นั่นไม่มีใครอยากพูดคุยหรือแม้แต่จะมองหน้าพวกของหอมเลย คล้ายว่าเป็นคนละพวกกัน หรือถูกสั่งมาให้โกรธกันเกลียดกัน ผิดกับบ้านในทุ่งรังสิต ที่นี้ทุกคนเป็นพวกเดียวกัน ตั้งแต่คุณตาคุณยายผู้อารี และลุงป้าน้าอาลูกพี่ผู้พี่น้องโขงใหญ่ ล้วนแล้วแต่เอ็นดูและรักใคร่พวกเธออย่างจริงใจ แม่ตอนนั้นจะยังเด็ก แต่หนูหอมรู้สึกได้ว่า ความจริงใจเป็นอย่างไร พี่ชายอีกสี่คนให้มีความรู้สึกโล่งสบายเช่นเดียวกัน เพราะที่นี้เด็กทั้งหมดสามารถคบหาเล่นหัวกันได้อย่างสนิทสนม แต่...หากจะมีใครที่ไม่ชอบบ้านนี้คงเป็นแม่ เพราะเธอรู้สึกว่าแม่ไม่สดชื่น

แม่มีสีหน้าหม่นหมองและใจลอยเสมอ ซึ่งหนูหอมเชื่อว่าคงเพราะเมื่อแม่มาอยู่ใกล้คุณตาคุณยาย แม่เลยกลายเป็นเด็ก โดนคุณยายเอ็ดและว่ากล่าวตักเตือนอยู่บ่อยๆ บางครั้งพี่ป้าน้าอายังส่ำทับให้แม่เสียใจจนร้องไห้ด้วย

“โตจนลูกเต้าเต็มบ้านทำไมไม่รู้จักคิด สมไหมเล่า หอบลูกกลับมาบ้านเป็นเดือนๆ แล้ว ผัวยังไม่มาตามเสียที ที่นี้ห้ามหน้าละสิ จะบอกหน้ากลับไปได้อย่างไร”

หรือบางครั้งพ่อกับแม่ของหนูหอมอารมณ์ดี จะถูกกระแทกว่า

“ลูกออกหนโทะเต็มเรือน ยังมีหน้านั่งระริ่นอยู่ได้ นี่แน่ะ ขอเตือนเสียก่อนนะว่าอย่าไประริกระริเล่นหูเล่นตาไปกับผู้ชายให้บ่าวมันนิินทา เผลอมีเสียงไปเข้าหูบ้านทางโน้นเขาจะเขี่ยเอาได้”

“แกละมันโง่จริงๆ เรื่องเมียมากมันไม่ได้มีแต่ตัวแกคนเดียวที่โง่หนะ ผู้ชายมันต้องมีเมียไว้เพื่อเหลือเพื่อขาด” หนูหอมได้ยินคุณยายพูดเรื่องนี้เกือบทุกวัน จนกลายเป็นกิจวัตรเช่นเดียวกับเรื่องตื่นเช้าตักบาตรและตักเย็นกางมุ้ง “ยิ่งรำรวยเป็นเถ้าแก่มันยิ่งต้องวุ่นวายมีเมียมากหนอย เดี่ยวคนนั้นท้อง เดี่ยวคนนี้ไม่สบาย จะให้ผัวนอนตาค้างได้อย่างไร เขามีเงินเขาก็อยากมีความสุขของเขา แต่ไอ้เรามันเมียออกหน้าไม่ใช่โอ้เล็กๆ รอท่าหน้าเดียว ทำไม่ไม่คิดให้ดี ดันหนีกลับมาได้”

“คนเรากล้าไม่รู้จักอดทนมันก็เหน้อย”

ทั้งหมดนั้นแม่ไม่เคยตอบอะไร เอาแต่นั่งเงิบจนถูกเอ็ดเอาอีกว่า

“นี่คนนี่มันใจคอดีตาดนัก”

หนูหอมไม่รู้เหมือนกันว่าอยากเห็นแม่รุ่นยายใจอารมณเสีย แบบตอนอยู่บ้านปากคลองตลาดดีกว่า หรือให้แม่เจียบบๆ แบบนี้ดีกว่า ตอนอยู่บ้านหลังนั้น แม่จะเอ็ดตะโรเอากับป้าในครัวทุกวันด้วยวาทะร้อนแรง จนถึงขั้นหยาบคาย และเมื่อพบหน้ากับแม่ใหญ่อีกสองคน หนูหอมจะเห็นการประ-
การมกันอย่างเผ็ดร้อนเสมอ และจบลงด้วยกิริยาสะบัดหน้าจากกันไป แล้วตามด้วยเสียงสบถแข่งให้สาแก่ใจ

แต่ที่นี้แม่ไม่ตอบโต้ใครเลย

๓

เมื่อตอนเป็นเด็กอายุ ๙ ขวบ ๑๐ ขวบ หนูหอมไม่เข้าใจความรู้สึกของแม่มากนัก จะว่าไม่เคยสนใจเลยก็ได้ เพราะชีวิตที่บ้านในทุ่งรังสิต มีเรื่องเล่นสนุกตามริมคลอง และเรื่องเล่าสนุกเกี่ยวกับคลองมากมายจนลืมนวันคืน หล่อหลอมให้หนูหอมเติบโตขึ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสายน้ำ ทุ่งนา และผู้คนที่นี่ โดยเฉพาะคำบอกเล่าเรื่องคลองจากปากคุณตา ผู้เป็นทายาทชาวมอญที่อพยพมาเป็น ‘นายกองนา’ ตั้งแต่แผ่นดินพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓

“นายกองนาทำอะไรเจ้าคะ ไถนาหรือเจ้าคะ” เสียงถามประสาชื้อ ท้าเอาขุนแผนัรักษชลผู้เป็นตาหัวเราะเสียงดังสะท้านเรือน คำกับพวกบ่าวผู้ชาย ๔-๕ คนที่คอยวิ่งส่งข้าวปลา และรับใช้จีปาละพากันอมยิ้ม ส่วนบ่าวหญิงหลายคนที่กำลังใช้พัดกระพือลม หัวเราะออกมาอย่างเอ็นดู

“ไม่ใช่ นายกองนาทำงานดูแลนาให้กับเจ้าของที่ดิน ตอนขุดคลองเราดูแลคนงาน มีทั้งมอญ เขมร ลาว จีนก็มี แต่จีนจะมากับเจ้าแก้วเงิน พวกลาวเขามีนายร้อยพามาส่งตอนเดือนสาม ฝ่ายพวกตาเป็นคนมอญ พอคลองขุดแล้วเจ้านายให้ช่วยดูแลนาต่อไป ไม่ให้โจรมาปล้นควาย ไม่ให้มาข่มเหงรังแกไล่ชาวบ้านออกจากที่นาของตัวเอง ไม่ให้พวกจัญไรมารุกล้ำที่ดิน แล้วยังเก็บค่าเช่าน่านำไปส่งให้เจ้าของที่ดินเขา อย่างนี้เรียกว่านายกองนา”

ด้วยเหตุนี้ขุนแผนัจึงเป็นคนดู พูตจาเสียงดังไม่กลัวใคร ดื่มห้ำล้าคอแข็ง ไม่มีใครกล้าสู้ มีวิชาหมัดมวยและใช้อาวุธได้หลายชนิด อีกทั้งยังลงอาคมไว้ทั่วตัว และเมื่อเริ่มมีปืนเข้ามาจำหน่ายในราชอาณาจักร ขุนแผนัจึงเริ่มหัดยิงปืนจนยิงได้แม่นราวจับวาง ทั้งยังสั่งสมปืน และซองสุ่มสมุนไว้ับร้อยเป็นที่เกรงขามแก่พวกโจรผู้ร้ายนัก ที่นาที่ขุนแผนัรับเป็นนายกองนาจึงสงบเรียบร้อยกว่าส่วนอื่นๆ

“ปู่ข้าเล่าว่าพวกคนบ้านเราอพยพมาเมื่อตอนมีเมืองบางกอกฝั่งชะโนน

เมืองธนบุรีที่พระเจ้าตากสินสร้างไว้เนะ มันเป็นเมืองนอกแต่ก็มีแม่น้ำเจ้าพระยาผ่ากลางเมือง เพราะไปขุดคลองคูเมืองฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเป็นคลองหลอดเอาไว้ พอสมัยรัชกาลที่ ๑ ได้ย้ายเมืองหลวงจากฝั่งตะวันตกมาตะวันออกของแม่น้ำ เลยขุดคลองคูเมืองใหม่กว้าง ๑๐ วา เรียกชื่อว่าคลองบางลำพู หรือคลองโอง่าง ตอนนั้นใช้คนลาวคนเขมร ต่อมาเลยให้ขุดคลองบางกะปิอีกเส้นหนึ่ง ขุดจากคลองคูเมืองใหม่หรือคลองบางลำพูไปทางตะวันออก

สมัยรัชกาลที่ ๒ ขุดคลองลัดหลวงกว้าง ๖ วา เป็นคลองลัดแม่น้ำทางตอนใต้ของเมืองบางกอกฝั่งนี้ พอหน้าแล้งต้องปิดคลองไม่ให้น้ำเค็มเข้า แต่ตอนขุดคลองสุนัขหอนใช้กุลิจีนเยอะมาก ปู่ข้าบอกว่ามีเงินเข้ามาเป็นลำเรือมีเถ้าแก่จิ้นคุมมา พวกเถ้าแก่พาคนจิ้นมาทำงานให้กับจิ้นด้วยกันที่รับเหมาแรงงานขุดคลอง คลองสุนัขหอนขุดจากคลองมหาชัยไปแม่น้ำแม่กลอง ว่าจะเอาไวกองทัพไปตีพม่ากะมลายู แล้วใช้ลำเสียงชนพริกไทย น้ำตาลเกลือมาเมืองหลวง พอหมดจากคลองสุนัขหอนให้ย้ายจิ้นไปลอกคลองธนบุรีที่ต้นเขิน แต่คลองที่ใหญ่จริงๆ ต้องสมัยรัชกาลที่ ๓”

เรื่องเล่าของคุณตาเพลินนัก พอๆ กับขนมของคุณยายซึ่งอร่อยเหลือแสน แต่หนูหอมยังอดรู้สึกไม่ได้ว่าทั้งหมดนั้นเป็นความสุขแบบลอยๆ เพราะเธอยังคิดถึงคุณพ่อ และบ้านปากคลองตลาดอยู่เสมอ บ้านที่เคยอยู่มาแต่จำความได้ แล้วอยู่ๆ จะลบหายไปจากชีวิตได้อย่างไร...

คำถามสำคัญผุดขึ้นมาในใจหอมอีกครั้ง ทำไม ทำไมแม่จึงพาลูกๆ และบ่าวย้ายมาอยู่ทุ่งรังสิต นานหลายปีที่เธอได้ยินได้ฟังเรื่องของพ่อแม่ จากคำบอกเล่าของคุณยายและคำ จนมาวันนี้ เธอได้ภาพแจ่มชัดภาพหนึ่งของบ้านปากคลองตลาด...

* * *

นับแต่แม่สุนตั้งดังหอบลูกออกจากบ้านไปอย่างโกลาหล คุณหลวงจิ้นผดุงกิจให้ร้อนตัวร้อนใจจนนั่งไม่ติดสักวัน เพราะยังไม่มีโอกาสไปขอขมาพ่อตาที่บ้านทุ่งหลวงรังสิตเลย แม้เขาจะรู้ว่าขุนแพ้ววิรัชชลนั้นเป็นคนใจคอหนักแน่นเพียงใด แต่เรื่องแม่สุนนี่ละเอียตซับซ้อนนัก อันที่จริง ไม่ว่าเมียจะ